

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки філологічних наук, доцентки

Ковбасюк Лариси Анатоліївни

на дисертацію Попкової Оксани Анатоліївни

«Комунікативно-прагматичний потенціал okazіональних складних слів у газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Дисертацію Оксани Анатоліївни Попкової присвячено вивченню складних слів-okazіоналізмів української мови, зафіксованих у газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя. Фокус дослідження сконцентрований на дериваційних, структурно-семантичних, формально-граматичних та комунікативно-прагматичних (функціонально-стилістичних, семантико-стилістичних) особливостях okazіональних складних слів у газетних текстах початку ХХІ сторіччя.

Актуальність роботи Оксани Анатоліївни визначається необхідністю системного аналізу часово-просторових трансформацій у газетному дискурсі перших десятиліть ХХІ століття. Крім того, вивчення мови газетного дискурсу, що відбиває новітні тенденції формування мови та мовлення сьогодення, сприяє кращому розумінню безперервного розвитку української літературної мови, її лексики, та є важливим кроком до відображення історико-літературного процесу як такого.

Робота виконана у межах наукової теми «Закономірності розвитку української мови і практика мовної діяльності» кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету (шифр державної реєстрації 0117U001731) і у 2023 р. у межах ініціативної науково-дослідної теми «Сучасний мовно-літературний та масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» (шифр державної реєстрації – 0123U102953). Тему дисертації затверджено на

засіданні вченої ради Херсонського державного університету (протокол № 5 від 27 грудня 2018 року), схвалено Науковою координаційною радою Інституту української мови НАН України (протокол № 83 від 19 лютого 2019 року), уточнено на засіданні вченої ради Херсонського державного університету (протокол № 3 від 27 вересня 2021 року).

Наукова новизна одержаних результатів є беззаперечною і полягає у використанні комунікативно-прагматичного підходу щодо типології складних слів-оказіоналізмів. *Уперше*, спираючись на результати дослідження встановлено різноаспектні чинники продукування складних слів-оказіоналізмів у газетному дискурсі початку ХХІ ст.; визначено актуальні для початку ХХІ ст. формально-граматичні моделі вербалізації понять і цінностей сучасного соціуму та конкретизовано семантичний обсяг кожної okazіональної складної номінації; запропоновано типологію комунікативно-прагматичних функцій, реалізованих складними словами тощо. *Новизною і теоретичною значущістю* відзначається уточнення поняття «складне слово» (стор. 53).

На особливу увагу заслуговують той факт, що **вперше** в лінгвоукраїністиці диференційовано багатоаспектні okazіоналізми-складні слова обмеженої сфери породження/уживання як такі, що є носіями різних часових маркерів в писемному українському газетному дискурсі початку ХХІ ст.

Метою свого дослідження Оксани Анатоліївна Попкова визначає здійснення комплексного аналізу okazіональних складних слів, засвідчених у газетному дискурсі початку ХХІ ст., в аспектах умотивування структурно-семантичної єдності твірних основ та комунікативно-прагматичного обґрунтування словотворчості, зумовленої екстра- та інтралінгвальними чинниками сучасної суспільно-мовної практики. Заявленій меті підпорядковують *вісім завдань*. З тексту рукопису дисертації видно, що всі завдання виконано послідовно, мету досягнуто.

Теоретичне значення проведеного дослідження визначається внеском у теорію словотвору та неології, комунікативну лінгвістику, прагмалінгвістику публіцистичного тексту, сучасні дискурсивні студії. Нові узагальнення теоретичних думок є вагомим внеском у лінгвістичне вивчення явища okazіonal'nosti складних одиниць у сучасному газетному дискурсі української мови

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання отриманих результатів під час викладання курсів сучасної української літературної мови, зокрема зі словотвору. Зафіксовані в ході дослідження лексичні інновації можуть прислужитися для укладання словників неологізмів, а також у науково-дослідній роботі студентів та аспірантів, для написання курсових і дипломних робіт. Проаналізовані одиниці можуть слугувати базою для створення спецкурсів із лінгвостилістики, лінгвоаналізу, прагмалінгвістики, теорії комунікації, теорії номінації, неології та лексикології української мови, для читання спецкурсів та спецсемінарів з дериватології тощо.

Особливої уваги заслуговую **Індекс okazіonal'nykh sliv, zaфіkсований у сучасному українському газетному дискурсі** (Додаток В), який становитиме неабиякий інтерес для подальших наукових розвідок у площині українського словотвору.

Основні результати рецензованої дисертації висвітлені у 15 статтях (8 одноосібних, 7 – у співавторстві), доповідях та тезах на 15 наукових конференціях всеукраїнського та міжнародного рівня у 2018–2025 рр. Крім того, результати дисертаційного дослідження були представлені у гостьових лекціях на славістичному семінарі в Університеті Тюбінгена (Німеччина) та в Європейському університеті Віадрина у Франкфурті-на-Одері (Німеччина).

Усі положення рецензованої дисертації сформульовано чітко, лаконічно; оприлюднені ідеї, твердження та результати науково-методологічно обґрунтовані. Роботу перевірено на *антиплагіат* (Довідка TURNITIN від 10.06.2025) у встановлені терміни та за відповідним порядком,

звіт не було оцінено. Зазначимо, перевірка на антиплагіат показала наступні результати технічної перевірки: схожість – 3 %, 45 заміненних літер на 43 сторінках.

Оскільки процедура захисту дисертації передбачає публічні дискусії, пропонуємо наступні дискусійні міркування:

1. Переобтяженим теоретичною інформацією постає підрозділ 1.2.1. «Складне слово: визначення поняття і способів творення» (с. 49–66), особливо це стосується теоретичних думок щодо терміну «юкстапозит».

2. Варто було б чітко сформулювати покрокову методологію аналізу складних слів-оказіоналізмів української мови, зафіксованих у газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя.

3. Недостатньо зрозумілими є критерії відбору джерел фактичного матеріалу. З якою метою аналізувалися такі різнопланові масмедія, як-от: «Сільські вісті», «Літературна Україна» тощо?

4. Хотілось би почути критерії визначення таких лексем як *недокучма*, *недодиктатор*, *топскандаліст* тощо як складних слів, оскільки вважаємо їх похідними словами.

5. Уважаємо, що кількісні підрахунки авторки щодо продуктивності визначених моделей утворення складних okazіоналізмів значно покращили б теоретичну та практичну значущість дослідження.

6. Зауважимо, у роботі присутні технічні огріхи, напр., у вступі додаток В називається «Індекс okazіональних слів, зафіксованих українських газетах» (с. 30), а в самій роботі він має назву «Індекс okazіональних слів, зафіксований у сучасному українському газетному дискурсі» (с. 241). Крім того, у Додатку В деякі джерела подаються згідно із списком скорочень, інші, яких більшість, – ні (напр., с. 296: Д, УМ, УП, Високий замок, Газета по-українськи).

Підкреслимо, наведені дискусійні міркування та зауваження не применшують загального позитивного й приємного враження від наукової праці Оксани Анатоліївни Попкової.

На основі аналізу тексту публікацій та змісту дисертаційної роботи вважаю, що дисертація Оксани Анатоліївни **«Комунікативно-прагматичний потенціал okazіональних складних слів у газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя»** має вагоме наукове та практичне значення, відповідає встановленим вимогам. Отримані результати у сукупності вирішують актуальні завдання, поставлені в роботі. Дисертація не містить запозичених висновків інших авторів і відповідає вимогам академічної доброчесності.

Тема і зміст роботи відповідають спеціальності 035 – Філологія і Галузі знань 03 – Германські науки, вимогам, передбаченим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 31.05.2019 № 759) та постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензентка:

кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри німецької та
романської філології

Херсонського державного університету

Лариса КОВБАСЮК